

Vooruit Binding

‘Het is veel lachen samen’

ERIK ZWART (1983) drijft samen met zijn vrouw een biologische koffie- en broodjeszaak in Utrecht. Ze hebben een zoontje en een tweede kind is onderweg. Zwart is geboren in Colombia, hij heeft een Nederlandse vader en een Arubaanse moeder. Hij is een activistische jongen, al wil hij die titel niet. We spreken hem in het rustige gedeelte van de hippe broodjeszaak.

Ik draai KEEK samen met mijn vrouw, Maria. We zijn een klein zaakje, maar het lukt aardig. Maria is wel wat minder ambitieus dan ik, zij zegt: ik doe het op zo'n manier dat de wereld er in ieder geval niet slechter van wordt. Dat vind ik mooi. We hebben elkaar leren kennen in het samenwerken. Juist omdat het ook heel rustig was. Als er niemand binnenkomt, af en toe had je een dag, dan kocht ik 's ochtends zes broodjes bij de bakker en dan hadden we aan het einde van de dag er nog vier over. Maar het gebeurde ook dat we er wel zes hadden verkocht, en dat er dan nog een zevende klant binnenkwam, die ook een broodje wilde, dus ik heel hard fietsen naar de bakker, heel onopvallend weer binnenkomen, en snel in de keuken dat broodje maken. Het mooie is dat Maria moedig is gebleven, ook toen het in het begin minder ging. We hadden toen alles fair trade, en zij besloot: het is niet goed genoeg, we gaan gewoon vol voor biologisch. Financieel was dat moeilijk, maar, en dat is het fascinerende, het bracht duidelijkheid, want sindsdien was alles biologisch, én zelfgemaakt. En vanaf die tijd is het beter gegaan. Nu zijn we inmiddels ruim vier jaar open, en is het zo gegroeid! We hebben tien, twaalf man perso-

neel, en je ziet echt iets moois ontstaan.

Het geitenwollensokkenidee kom ik nog wel eens tegen, dat mensen neerbuigend zeggen: o ja, dat zaakje. Maar je hoort soms ook: dat is echt een leuk koffiezaakje, en ze schenken er ook nog biologische koffie. We doen er vrij normaal over, dat helpt denk ik wel. Maria werkt fulltime in de zaak, doet dus de horeca, ik werk meer op de achtergrond. Ik beheer de administratie en doe ook kleine evenementen. We hebben akoestische avondjes, ik ben bezig met interreligieuze bijeenkomsten en ik heb ook nog ideeën over een avond met theaterachtige dingetjes. En ik sta ook wel eens af te wassen. We kunnen ervan leven, maar we kunnen niet veel sparen daarnaast. We willen ook eigenlijk vooral veel geld in de zaak houden, gewoon herinvesteren in apparaten, meubilair, enzovoort.

Waar dat activisme van mij vandaan komt? Ik zou mezelf niet per se activist noemen. Ik ben wel betrokken bij acties, maar het zou niet mijn titel zijn boven mijn hoofd: Erik, activist. Mijn ouders zijn zendelingen geweest in Zuid-Amerika. Mijn vader was piloot voor de Mission Aviation Fellowship. Hij wilde vliegen voor indianen, voor stammen daar. In

Erik Zwart

Erik Zwart

heel gevaarlijk gebied, dat door de FARC en dat soort clubs wordt gecontroleerd. Nu zou dat niet meer kunnen, dan zou-ie misschien wel uit de lucht geschoten worden. Maar ik ben dus in de jungle van Colombia geboren, en opgegroeid in Ecuador. Daar heb ik heel veel armoede gezien, en dat doet wel iets met je. Je had een hoop mensen die bedelden, gewoon bij je auto. Kinderen die bloemen verkochten, de bekende taferelen. En dat andere mensen dan zeiden: nee, je moet geen geld geven, daar gaat de vader van drinken. We speelden ook wel samen met arme kinderen, en die gaf je dan je speelgoed. En in de kerk waar we naartoe gingen, zaten ook heel veel arme mensen, vooral indianen. Daardoor realiseer je je wel dat de verhoudingen in de wereld nogal scheef liggen. Later ben ik me daarin meer gaan verdiepen, kwam ik bij een christelijk jongeren netwerk, Time to Turn, dat zich inzet voor rechtvaardigheid. Vooral door veel bewustwording. Dat je zelf ook een aandeel daarin hebt, dat is eigenlijk de hoofdboodschap. Niet wijzen naar andere mensen, maar jezelf betrekken in het probleem. Rechtvaardig proberen te leven, en daarnaast je ook uitspreken tegen onrecht, door bedrijven of door overheden. Dus dat activisme komt deels uit mijn geloof, en deels uit gewoon kijken, je ogen open doen.

Toen ik elf was gingen we naar Nederland. Mijn twee oudere broers hebben daar eigenlijk over besloten. Mijn ouders hadden hen vooruitgestuurd naar Nederland, om te kijken hoe ze het vonden. En zij vonden het heel leuk. Ik was ook echt blij om naar Nederland te gaan, ik dacht: eindelijk kan ik op een normale voetbalclub. Ik was een enorme voetbalfanaat toen. Maar in een jaar tijd heb ik op vier scholen gezeten. Van de basisschool in Ecuador ging het naar een internationale school in Hilversum, toen na een verhuizing naar Soest naar een Nederlandse basisschool, en toen na groep acht naar de mavo. De mavo en ook het mbo daarna heb ik met twee vingers in mijn neus gedaan. Maar mijn Nederlands was in

groep acht niet goed genoeg voor de havo. Ik noem mezelf altijd wel gekscherend een mavoklant, maar ik kan ook prima op een ander niveau meepraten.

Rond mijn negentiende, twintigste had ik wel een beetje een identiteitscrisis. Dat ik dacht: was ik daar maar gebleven, dan was alles heel anders geweest. Want ben ik nou een Nederlander? Ik voel me ook geen Amerikaan, en ik ben ook geen Zuid-Amerikaan. Ik kan ook heel makkelijk afscheid nemen, dat het me koud laat. Ik heb vrienden gehad die ik dan na verloop van tijd niet meer zag en dan zocht ik ook geen contact meer. Maar ik heb daar wel mee leren omgaan, en wil me nu in Utrecht ook echt settelen.

Toen ik klaar was met communicatie, hier in Utrecht, wilde ik eerst wel dat ik een andere studie had gedaan. Maar ik ben er nu wel blij mee. Het geeft je toch bepaalde tools om mee te werken, waar ik nu nog wat aan heb. Als ik mijn hart had gevolgd, had ik geschiedenis of theologie gekozen. Dat wist ik toen ik jonger was allemaal niet, daar was ik niet mee bezig, ik wilde voetballen. Het was niet dat ik eigenlijk wat anders wilde doen. Ik wist gewoon niet wat ik wilde doen. Als iemand met me had gepraat, dan was ik er ook niet achter gekomen.

Toen ik besepte dat mijn interesses eigenlijk ergens anders liggen, ben ik bijna geswitcht. Maar ik heb het niet gedaan en daar ben ik blij om. Want dan had ik een opleiding gevolgd waarmee ik maar op een beperkt aantal plekken aan de slag had kunnen gaan. Een van mijn beste vrienden is nu dominee op zoek naar werk.

Mijn geloof, dat is het geloof van mijn ouders, maar ik beleef het op mijn eigen manier. Het is wel gewoon christelijk geloof, maar veel mensen hebben daar een heel ander beeld bij dan wat het voor mij betekent. Het gaat mij om rechtvaardigheid en liefde. Maar dan niet abstract, het moet concreet worden, in acties. In mijn oude kerk heb ik als jongere bijna alles gedaan wat er te doen viel. Ik heb kinder-

Erik Zwart

nevendienst gedaan, ik ben jeugdleider geweest. Ik vroeg me van alles af. Mijn kleding, waar koop ik die? Wat eet ik, en wie maakt dat? En ik zeg wel dat ik geloof, maar zeggen mijn daden niet wat anders? Want als ik zou geloven, denk ik, dan zou ik geloven dat iedereen naar het evenbeeld van God is geschapen, en dat betekent dat ik iedereen ook zo moet behandelen. Dat besef drong door en ik wilde daar iets mee doen.

Binnen de kerk was daar toen geen ruimte voor. Ik wilde een keer een actiekaart uitdelen, over eerlijke kleding, door na afloop van de dienst bij de boekentafel te gaan staan. Maar dat kon niet. Terwijl ik dat op dat moment echt heel erg belangrijk vond. Toen ik een keer een festival wilde organiseren, met een aantal bandjes, christelijk en niet christelijk, juist om die samen te laten komen, om ontmoetingen met anderen te krijgen en dus niet alleen maar met onszelf bezig te zijn, werd dat afgehouden. De muziekstijl van de bandjes past niet echt bij het gebouw, zeiden ze. Eerst was ik boos. Later begreep ik dat ik mijn visie ook niet aan anderen moet opleggen. De groep oudsten kan de teugels ook niet helemaal loslaten, dan wordt het misschien chaos. Het was wel een kerk van vijfhonderd mensen. Ik had de ruimte nodig om te experimenteren. Als dat niet daar kon, dan maar ergens anders. Bij mijn eigen kerk doen we het nu met een kleine groep. Bijna allemaal mensen die niet meer naar de kerk gaan. Twintigers, hoger opgeleid, blank. Dat is gewoon hoe het gaat. We zijn dus nog maar net begonnen en het is vooral erg veel lachen samen, en samen ontdekken. Er gaat ongetwijfeld nog wel wrijving ontstaan. Maar, en dat is mijn ervaring, dat gebeurt minder snel als je een gezamenlijke missie hebt, als iets daarbuiten veel belangrijker is dan jouw groepje zelf. Dan erger je je veel minder aan de kleine dingen.

Onze missie is het om iets te betekenen voor de ongedocumenteerden in onze samenleving. Veel van die mensen zitten tussen wal en schip, die weten niet waar ze heen gaan

met hun leven. Ooit ben ik vrijwilligerswerk gaan doen, bij Vluchtelingenwerk. Ik heb mezelf gewoon aangemeld, ik wilde iets betekenen voor kwetsbare groepen. Ik heb denk ik ook voor deze mensen gekozen omdat ik zelf in het buitenland ben opgegroeid. Ik weet een beetje wat het is, zij het dat voor mij alles goed geregeld was. Toen ik hier kwam, had ik al een Nederlands paspoort, ik kon zo door de douane. En je kan hier dan gewoon leven, je krijgt huursubsidie, zorgtoeslag, dat soort dingen allemaal. Maar die voordelen zijn er maar voor een bepaalde groep mensen. Je denkt dan wel eens: ik heb zoveel gekregen, is het niet tijd om uit te delen? Kijk, iedereen is verantwoordelijk voor zijn eigen leven. Alleen, je bent ook ver-

Onze missie is het om iets te betekenen voor de ongedocumenteerden in onze samenleving. Veel van die mensen zitten tussen wal en schip

antwoordelijk voor je medemens. Maar hoe je dat invult, dat is echt voor iedereen anders.

Een jongen, nu een vriend van mij, komt uit Afghanistan, en zit in de mode. Althans, hij heeft een modeopleiding gedaan, maar hij mag niet aan de slag in Nederland. Want hij is als AMA binnengekomen, maar na je achttienste moet je dan weg. Nou is hij christelijk geworden, voordat ik hem leerde kennen, en dan is teruggaan naar Afghanistan gewoon heel gevaarlijk. Zijn hele familie daar is ook dood. Hij wil gewoon meedoen in Nederland, maar het mag niet. Ik snap wel dat niet iedereen hier kan blijven, dat er ook mensen zijn die beter terug kunnen, ook voor zichzelf, die uiteindelijk hier niet zullen aarden, maar dat is niet

Erik Zwart

mijn rol. Mijn rol is het om die mensen lief te hebben, om er te zijn voor hen. De vreemdelingen in onze samenleving zijn paria's, melaatsen. Maar het zijn gewoon mensen en zij hebben ook hun droom en hun hoop, en die staan nu op pauze. Want sommige mensen kunnen niet terug, en die mensen krijgen hier geen kans. Dat vind ik een grof schandaal.

Ik ben mijn geloof wel eens een tijd helemaal kwijt geweest. Ik heb een semester in de Verenigde Staten gestudeerd, in de Bible Belt. Iedereen was daar op een marketing-manier aan het praten: *come to our church, we have great worship!* Allemaal hadden ze een product dat ze je wilden verkopen. Ik vond dat zo nep. Ik zat in een kerkdienst, we waren aan het zingen, en ik bedacht opeens: ik geloof dit eigenlijk niet meer. Op een vrij heftige manier had ik allerlei twijfels en allerlei vragen. Was dit wel een relevante boodschap?

Ik ging toen niet ineens hele gekke dingen doen. De principes die ik van huis uit meegekregen heb, vond ik nog steeds hele mooie principes: zorgvuldig, respectvol met je relaties omgaan. Met vrouwen. Ik ging dus niet opeens achter alle meisjes aan. Ik hield daar ook niet zo van. Wat vroeger absoluut niet kon, en wat wel veranderd is: ik rook wel eens een sigaar, en ik drink bier. Beide zonder verslaafd te zijn, dat wel, want dat zou ik toch zonde vinden. Dat hoeft ook helemaal niet.

Misschien is mijn geloof ook wel een verslaving. Maar ik ben echt niet de hele dag aan Jezus aan het denken hoor. Het is meer iets dat ik nodig heb, dat belangrijk is, omdat het mezelf relateert. Het structureert je leven, en het

helpt je het goede te doen. Ik ben eigenlijk heel egoïstisch van mezelf, vind ik, en het geloof is juist iets dat mij er weer toe aanzet mijn vrouw op de eerste plaats te zetten en tijd voor mijn kind te maken. Er zijn natuurlijk zat mensen die niet geloven en die veel vriendelijker en veel socialer zijn dan ik, en veel beter met hun vrouw en kind omgaan, maar mij persoonlijk helpt het. Sommige mensen zeggen: gelovigen zijn heel zwak, omdat ze iemand nodig hebben. Dan zeg ik: ja, je hebt helemaal gelijk. Ik erken dat ik een zwak persoon ben, dat ik van mezelf best wel egoïstisch ben, dat ik soms boos kan zijn. Maar wat doe je daarmee? Waar uit het zich in, uiteindelijk, in je leven? Sommige mensen worden agressief, maar ik kan het dus bij mijn groepje droppen, ik kan het daarin kwijt. Dat klinkt wat simpel, maar zo werkt het wel. Ik geloof dat God daarin werkzaam is, op de een of andere manier, in dat groepje.

Iemand die me enorm aanspreekt is Martin Luther King. Zijn biografie, dat is echt een waanzinnig mooi verhaal. Vooral omdat dat verhaal het niet mooier maakt dan het is. Hij liep enorm tegen zijn eigen ego op; hij was helemaal niet z'n heilige als veel mensen van hem maken. Maar hij leefde wel naar zijn woorden. En hij was een leider die niet alleen de richting aanwees, hij ging ook zelf altijd voorop. En dat hij de nacht voordat hij vermoord werd zijn beroemde *I've been to the mountaintop*-speech houdt: ik heb het beloofde land gezien, ik heb gezien hoe het straks moet gaan worden; misschien zal ik er zelf nooit aankomen, maar ik heb het gezien. Hij heeft echt voor een kentering gezorgd.